

5. Кречотень І. П. Формування ринку нерухомості на регіональному рівні в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 / І. П. Кречотень. – Полтава, 2009. – 20 с.
6. Мамалуй О. О. Основи економічної теорії : підручник / Мамалуй О. О. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 479 с.
7. Микитчик А. В. Кримінологічні засади запобігання шахрайству з нерухомістю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / А. В. Микитчик. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2008. – 13 с.
8. Ринок нерухомості : навч. посібник / Асаул А. М., Павлов В. І., Пилипенко І. І. та ін. – 2-ге видання. – К. : Кондор, 2006. – 336 с.
9. Асаул А. Н. Економіка нерухомості : учебник для вузов / Асаул А. Н., Иванов С. Н., Старовойтов М. К. – 3-е изд., исправл. – СПб. : АНО “ИПЭВ”, 2009. – 304 с.
10. Шкурупій О. В. Циклічність розвитку ринку нерухомості: сучасний контекст : монографія / О. В. Шкурупій, Т. О. Білоброва. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 190 с.
11. Статистика и динамика цен на недвижимость [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.domik.net/nedvizhimost/dinamika-cen.html>.
12. Рейтинг прозрачности рынка недвижимости [Электронный ресурс] // Строительство и реконструкция. – 2012. – № 1 (июль). – Режим доступа : <http://www.stroy-ua.net/nedvyzhymost-y-investytsyy-2/reytynh-prozrachnosty-rynka-nedvyzhymosty.html>.
13. Юрченко Є. О. Сутність та зміст державного архітектурно-будівельного контролю / Є. О. Юрченко // Державне управління та місцеве самоврядування : тези XII міжнар. наук. конгресу, 29 березня 2012 р. – Х. : Магістр, 2012. – С. 292–293.

УДК 351/354

В. Д. Філіппова, кандидат економічних наук,
доцент, докторант кафедри управління освітою
Національної академії державного управління
при Президентіві України

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Проаналізовано сутність державної політики, зміст державної політики в галузі педагогічної освіти. Висвітлено доцільність використання комплексного підходу до формування державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Ключові слова: педагогічна освіта, державна політика, комплексний підхід.

Analyzed the essence of public policy, the contents of the state policy in the field of teacher education. Reasoned feasibility of using an integrated approach to the development of state policy in the field of teacher education in Ukraine.

Key words: teacher education, public policy, an integrated approach.

Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями). Вхідження України в інформаційне

© В. Д. Філіппова, 2013

суспільство – суспільство, що ґрунтується на знаннях, залучення до демократичних цінностей, побудова правової держави і перехід до ринкової економіки – ці та багато інших чинників змусили органи державної влади, громадські організації та бізнес-структури принципово переглянути роль і місце системи професійної освіти в соціально-економічному розвитку країни.

Значні зміни в державній політиці в галузі освіти істотно позначилися на стані системи професійної педагогічної освіти, однак досвід попередніх освітніх реформ показав, що в умовах неефективної системи формування державної політики, насамперед етапу цілепокладання, коефіцієнт корисної дії наступних етапів реалізації державної політики значно знижується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття). Теоретико-методологічні засади вивчення проблеми формування державної політики в галузі освіти обґрунтовано в працях І. Іванюка, О. Ляшенка, В. Тертички та інших вітчизняних учених. Концептуально базові питання освітньої політики були розглянуті в наукових працях зарубіжних дослідників Н. Панкової, Г. Мухаметзянової, В. Смирнова, О. Ключової та ін.

Однак формування державної політики в галузі педагогічної освіти України, особливо з позиції науки державного управління, залишається недостатньо дослідженим. У працях більшості вчених аналізуються практичні аспекти розвитку власне освітньої системи, в той час як наукових праць, присвячених комплексному аналізу процесу формування державної політики в галузі педагогічної освіти, фактично немає.

Мета статті (формулювання цілей статті (постановка завдання) – висвітлення комплексного підходу до формування ефективної державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів). Цілі та завдання держави здійснюються через розробку та реалізацію державної політики. Державна політика є сукупністю цілей, завдань, пріоритетів, принципів, стратегічних програм і планових заходів, які розробляються і реалізуються органами державної влади із залученням інститутів громадянського суспільства. Це цілеспрямована діяльність органів державної влади щодо розв'язання суспільних проблем, досягнення загальнозначущих цілей розвитку всього суспільства або його окремих сфер. Вона є засобом, що дозволяє державі досягти певних цілей у конкретній галузі, використовуючи правові, економічні, адміністративні та інші методи і засоби впливу, спираючись на наявні ресурси.

Процес розвитку державної політики включає чотири основних етапи, що становлять своєрідний “політичний цикл”, який складається з декількох послідовних і логічних дій: визначення громадських проблем і цілей політики (ініціювання політики); розробка і легітимація державної політики (формування політики); виконання і моніторинг державної політики (реалізація політики); оцінка і регулювання державної політики (оцінка політики).

Будь-яка державна політика реалізовується в певних умовах і з використанням адекватних засобів. Набір засобів реалізації державної політики може бути досить широкий: від різноманітних форм власності, ринкової економіки до освіти і виховання.

Відомі такі моделі формування механізму державної політики: елітистський, корпоративістський, плюралістський, партисипаторний, котрі практично охоплюють увесь системотвірний спектр управління, починаючи з гіперконцентрації державної волі в руках однієї чи декількох осіб і до плебісцитаторних механізмів чи партисипаторних засобів формування суб'єктів суспільного волевиявлення [1].

Державна політика як одна з форм громадської діяльності має свої особливості й характерні риси.

По-перше, це цілеспрямовані дії державних інститутів на виконання великих суспільних завдань на основі узгодження інтересів і потреб різних соціальних груп і верств населення, а отже, робота цих структур повинна відображати загальнонаціональні інтереси і мати публічний характер.

По-друге, це комплекс узгоджених дій та заходів у конкретних історичних умовах і даному зовнішньому середовищі з метою мобілізації громадських і державних ресурсів, у здійсненні яких беруть участь як державні, так і цивільні інститути для виконання поставлених завдань і цілей.

По-третє, державна політика, як правило, ґрунтується на системі законодавства, однак вона повинна спиратися не тільки на правові, а й на моральні та історичні основи життєдіяльності суспільства, важливо враховувати національні традиції та особливості державної служби.

По-четверте, результати й наслідки державної політики впливають на різні сфери суспільного життя і можуть мати як позитивний, так і негативний ефект, особливо якщо йдеться про соціальні інновації. Крім того, історичний досвід показує, що ніколи не вдається повністю прорахувати всі наслідки втручання в соціальне і природне середовище з боку держави – і через обмеженість людських знань, і внаслідок відсутності чітко детермінованих процесів у суспільних відносинах і поведінці самої людини.

По-п'яте, державна політика захоплює всі основні сфери життєдіяльності суспільства, тому під час її аналізу та розробки потрібно використовувати міждисциплінарний, комплексний підхід, ураховуючи сучасні досягнення соціології, економіки, менеджменту, психології та політології, а також передовий досвід і практик різних країн.

У рамках даного підходу державну політику в галузі освіти можна визначити як діяльність з підготовки, прийняття і практичного втілення обов'язкових для всього суспільства політичних і управлінських рішень, що реалізують національну ідеологію в галузі освіти, а також інших сферах, пов'язаних з освітніми процесами.

Головна риса державної політики в галузі освіти полягає в тому, що вона виступає частиною соціальної політики, яка проводиться державою; здійснюється публічною владою, а також іншими суб'єктами для досягнення цілей і виконання завдань національного і глобального характеру у сфері освіти; об'єктом її впливу є система освіти в цілому або окремі її ланки, а також інші соціальні системи, пов'язані з освітнім процесом [2].

У галузі освіти державна політика являє собою діяльність щодо забезпечення розвитку і функціонування системи освіти. Її суб'єктами є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові особи, органи управління освітою, громадські організації, окремі громадяни. Державна політика в галузі освіти визначається рівнем соціально-економічного розвитку країни і тими завданнями, які суспільство виконання на конкретному історичному етапі свого існування. Правовими основами політики в галузі освіти є Конституція, закони та інші нормативно-правові акти, загальноприйняті норми і принципи міжнародного права.

Державна політика в галузі педагогічної освіти повинна включати в себе: адекватну оцінку існуючого в галузі педагогічної освіти становища; чітке формулювання стратегії та етапів реалізації педагогічної реформи; забезпечення розуміння цілей, завдань і перспектив реформування з боку провідних суб'єктів освітнього процесу; виділення необхідних ресурсів для виконання завдань модернізації педагогічної освіти; посилення зв'язків між педагогічною освітою і наукою; орієнтацію на запити сфери зайнятості.

Окремі дослідники класифікують державну політику через призму "природи політики", пов'язуючи ці типи політики з чинниками впливу на неї. Виділяють такі типи державної політики, зокрема в галузі педагогічної освіти:

1) розподільча та перерозподільча (розподільча – спосіб розподілу людських, матеріальних або фінансових ресурсів на потреби освіти; перерозподільча – перерозподіл ресурсів між певними регіонами, школами або групами дітей);

2) символічна і матеріальна (символічна – декларує певні принципи і цінності; матеріальна – передбачає зобов'язання щодо імплементації через забезпечення ресурсами);

3) раціональна й прибуткова (раціональна – визначає обов'язкові стадії розвитку політики, вона має чіткі межі початку і закінчення; прибуткова – нарощує існуючі практики, спрямовані на подальше поглиблення чи розвиток започаткованої політики);

4) самостійна і процедурна (самостійна – визначає, що має бути зроблено; процедурна – в який спосіб це має бути зроблено);

5) регулятивна і дерегулятивна (регулятивна – має тенденцію до заборони; дерегулятивна – має тенденцію дозволу і сприяння чомусь);

6) “зверху” і “знизу” (“зверху” – прийняття рішення на центральному державному рівні; “знизу” – розбудова існуючої практики або нової ініціативи, стимулювання змін та ініціювання реформ загального рівня) [3, 16–17].

Інші вчені встановлюють класифікацію чинників суто в освітянському сенсі, а також розкривають зміст виявлених чинників [4].

Економічні чинники, на думку таких дослідників, – це насамперед стан економіки держави, її фінансової системи, які через рівень добробуту в суспільстві впливають на зростання освітніх потреб громадян, зумовлюють більші або менші можливості для фінансування бюджетної, а також освітньої сфери. Високий рівень загального економічного розвитку, високорозвинені ринкові відносини створюють сприятливі умови для наповнення бюджету держави, що позитивно позначається на фінансуванні системи освіти.

Політичні чинники – це курс внутрішньої та зовнішньої політики держави. Конкретні політичні дії та ситуації також утворюють загальне тло освітньої діяльності, для якої вкрай бажана спокійна, конструктивна, творча соціально-політична ситуація в суспільстві.

До правових факторів зараховують характер чинних законодавчих актів та правових норм. Саме вони окреслюють рамки правового поля освіти, встановлюють “правила гри” на ньому.

Соціально-психологічні та етичні чинники – це загальний морально-психологічний клімат у суспільстві, спосіб і стиль життя різних верств населення.

Екологічні чинники: стан довкілля, яке впливає на здоров'я майбутніх і сучасних суб'єктів освіти, що значно підвищує вимоги до профілактичної та оздоровчої спрямованості діяльності освітнього закладу. Крім того, сам характер географічного й історичного середовища має велике значення як освітній чинник. Освіта може зробити певний внесок, щоб поліпшити екологічну ситуацію через екологічну освіту й виховання всіх суб'єктів освіти, які беруть активну участь у природоохоронній діяльності, пропагуючи здоровий спосіб життя.

Демографічні чинники: характер народжуваності, типовий склад сімей – також значно впливають на ситуацію в освіті. Якщо не вивчати тенденцій у цій галузі, більшість освітніх закладів та система освіти загалом через деякий час можуть залишитися без контингенту учнів або, навпаки, опинитися в ситуації, коли бракуватиме навчальних місць.

Культурні, духовно-ідеологічні чинники: стан культури в державі, рівень духовного здоров'я та культурних запитів населення є тлом для прояву освітньої активності людей, її спрямованості.

Галузеві чинники: стан і тенденції змін системи освіти в державі та світі, нові ідеї, концепції, зразки кращого освітнього досвіду, що впливають на стан освіти в державі.

Інституціональні чинники – це наявність розгалуженої мережі спеціалізованих соціальних інститутів, установ і організацій, з якими могли б співпрацювати освітні заклади у виконанні своїх завдань, ще один елемент значущого соціального середовища освіти.

У процесі формування державної політики в галузі педагогічної освіти України, під час прийняття відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів, безперечно, враховувалися внутрішні й зовнішні, об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливали на подальший розвиток системи педагогічної освіти.

Система педагогічної освіти – одна з найважливіших сфер, що орієнтується на його реальні умови і специфічні вимоги на основі поєднання загальнодержавних, національних, місцевих та індивідуальних інтересів. Підвищення відповідальності держави за соціально-економічний розвиток, за формування системи безперервної освіти з метою підняття економіки, задоволення потреб держави у кваліфікованих кадрах актуалізує проблему інноваційного розвитку системи професійної освіти на місцях [5].

Особлива роль у розвитку системи педагогічної освіти належить державним університетам, що виступають як інтегратори освіти, науки і культури, від яких багато в чому залежить консолідація народу, формування толерантності стосунків між етносами. Успішне функціонування освітніх установ передбачає концентрацію та ефективне використання державних, регіональних і місцевих ресурсів.

Сучасні класичні університети повинні являти собою великі університетські комплекси, що реалізують освітні програми різних рівнів і проводять дослідження з пріоритетних напрямів науки, техніки та соціальної сфери. Університетські комплекси можуть бути створені на базі єдиної юридичної особи за допомогою включення до складу університету, коледжів і галузевих інститутів, інститутів підвищення кваліфікації та перепідготовки як структурних підрозділів. Нині найважливіше завдання розвитку педагогічної освіти в Україні – це розробка принципів нормативно-правового забезпечення функціонування університетських комплексів як центрів освіти, науки і культури.

Поряд з цим оптимізація системи педагогічної освіти передбачає формування так званої університетської “парасольки”, що об'єднує освітні установи з метою створення багаторівневої системи навчання. На наш погляд, необхідно враховувати наявність у системі двох основних типів освітніх установ: державних навчальних закладів, які управляються і фінансуються в рамках державних програм різного рівня; недержавних навчальних закладів, які мають достатню самостійність в управлінні, проте зобов'язані виконувати вимоги, пропоновані державою.

Інтеграція освітніх установ визначає основні напрямки розвитку системи педагогічної освіти: забезпечення можливостей отримання вищої педагогічної освіти всім випускникам основної школи; оптимізацію структури системи педагогічної освіти; вдосконалення системи управління освітнім процесом; зростання ролі педагогічної науки, ступеня її проникнення в освітню практику, забезпечення випереджального розвитку наукових досліджень з питань удосконалення освітнього процесу, управління його якістю; розширення спектра освітніх послуг; створення єдиного освітньо-інформаційного середовища.

Одна з основних ідей педагогічної системи – створення необхідних умов для просування тих, хто навчається за освітніми сходами. На жаль, нормативно-правове забезпечення функціонування системи неперервної освіти поки що існує у вигляді проектів. За останні роки було створено багато різних варіантів інтеграції освітніх установ, які мають різні цілі. При цьому в кожному випадку доводилося вирішувати не тільки правові, а й фінансово-економічні, а також психологічні проблеми. Побоювання втратити або зменшити наявні до об'єднання обсяги фінансування робить істотний вплив на інтеграцію освітніх установ. Психологічні бар'єри пов'язані з побоюванням втратити самостійність у прийнятті рішень.

Якщо виходити з того, що оптимізація системи педагогічної освіти повинна бути спрямована на задоволення освітніх потреб громадян, то всі зазначені вище проблеми, на нашу думку, будуть подолані. Якість педагогічної освіти характеризується тими властивостями освітнього процесу, наявністю яких сприяє задоволенню потреб громадян. Рівень соціалізації особи та психологічної готовності до активного життя і праці стає одним з основних показників якості освіти. В ідеалі треба дозволити кожному членові суспільства здобути вищу освіту.

Необхідно створити більш ефективні форми контролю, здатні забезпечити права на отримання якісної педагогічної освіти. Це означає, що в системі неперервної освіти потрібно організувати систему управління якістю педагогічної освіти для широкої мережі навчальних закладів, різних за змістом, рівнем і характером освітніх послуг, часом існування, формами власності. Така інтеграція установ, що базується на управлінні якістю освітнього процесу, дозволить вирішити більшість проблем. З одного боку, інтеграція залишає правову та фінансово-економічну самостійність навчальним педагогічним закладам, а з іншого – об'єднує ці установи через загальну систему управління якістю освітнього процесу.

Досліджуючи якість освіти як складову державної політики в галузі педагогічної освіти, перш за все, слід акцентувати увагу на тому, що потрібно від педагогічної освіти різним зацікавленим сторонам – особі, роботодавцям, вишам, суспільству, державі. При цьому під “якістю освіти” розуміється найчастіше якість цілей, стандартів, норм в освіті, якість умов, процесів і результатів освіти [6]. Безсумнівно, всі ці аспекти важливі й необхідні, але недостатні. Адже якщо подивитися на подібну модель якості освіти з методологічних позицій, то відразу ж проявляється дослідна позиція (пізнавальна традиція), що лежить в її основі.

У даному випадку основним методологічним підходом до оцінки якості освіти є якийсь зовнішній підхід – “зовнішній до методологій”. Але він породжує описово-пояснювальний, а не конструктивний характер оцінки якості освіти, який не дозволяє реально керувати ним, виходячи з внутрішніх підстав змісту освіти, тому в даному випадку доцільно застосовувати підхід, який можна назвати “внутрішнім методологізмом”. Такий методологічний підхід має право на обґрунтоване використання, оскільки задає пріоритети в педагогічній освіті, виходячи, в першу чергу, із самої її природи. Саме подібний підхід усуває суб'єктивізм, волюнтаризм, кон'юнктурність і подібні якості педагогічної освіти, що в наш час демонструється на всіх рівнях формування державної політики в галузі педагогічної освіти дуже наочно, аж до наслідування моди та екстраполяції різних ідей і положень [7].

Отже, формування ефективної державної політики в галузі педагогічної освіти України можливе тільки за умови застосування комплексного підходу з урахуванням різних аспектів державного управління та їх взаємозв'язку. Найголовніше – зміна пріоритетів державної політики на найвищому державному рівні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що комплексний підхід, виходячи із складності й неоднозначності в методологічному плані феномену державної політики в галузі педагогічної освіти, дає можливість вийти за межі суто державно-управлінської сфери і застосувати методи інших суспільно-гуманітарних наук та наукових знань. Це сприятиме більш повному дослідженню предмета науки та суттєвому підкріпленню методів науки державного управління арсеналом і результатами досліджень інших наук.

Подальші наукові розвідки в цій галузі доцільно спрямувати на дослідження комплексу механізмів формування і реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України.

Список використаних джерел:

1. Тертичка В. Механізм формування і здійснення державної політики [Електронний ресурс] / В. Тертичка // Вісник державної служби України. – 2000. – № 4. – Режим доступу: http://www.nads.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=4BEC040CE5BA26CE46E2C3FB70D230EB?art_id=37716&cat_id=37402. – Назва з екрана.
2. Філіппова В. Д. Модернізація державної політики в галузі освіти України / В. Д. Філіппова // Наукові праці. – 2012. – Вип. 196. – Т. 208. – С. 40–45.
3. Іванюк І. В. Освітня політика : навч. посіб. / І. В. Іванюк. – К. : Таксон, 2006. – 226 с.
4. Мухаметзянова Г. В. Образование в условиях социальной рыночной экономики / Мухаметзянова Г. В., Смирнов В. Н., Ключева О. Р. – Казань : ИСПО РАО, 2000. – 54 с.
5. Бурак П. Региональные программы социального развития в условиях формирования рынка / П. Бурак // Российский экономический журнал. – 1996. – № 3. – С. 18–25.
6. Ляшенко О. Стратегія якості як основа освітньої політики країн світу / О. Ляшенко // Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К.І.С., 2004. – С. 9–14.
7. Панкова Н. В. Особенности формирования государственной политики в сфере образования [Электронный ресурс] / Н. В. Панкова // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 4 (24). – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1710>. – Назва з екрана.